

УКРАЇНА

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

вул. М. Грушевського, 1, м. Чернівці, 58002, тел. (0372) 55-29-66, факс 57-32-84,
E-mail: doncv@ukr.net Код ЄДРПОУ 39301337

07.09.2022 № 01-34/1559 На № _____ від _____

**Керівникам органів управління
освіти територіальних громад**

**Керівникам інклюзивно-
ресурсних центрів**

**Щодо організації освітнього процесу
дітей з особливими освітніми потребами
у закладах загальної середньої освіти**

Відповідно до листів Міністерства освіти і науки України від 15.06.2022 № 1/6435-22 «Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами», від 19.08.2022 № 1/9540-22 «Щодо асистента учня (дитини) в закладах освіти» та від 06.09.2022 № 1/10258-22 «Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році» Департамент освіти і науки обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) інформує наступне.

У 2022/2023 навчальному році в умовах дії правового режиму воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України 24 лютого 2022 року № 2102-IX (із змінами) освітній процес у закладах загальної середньої освіти, в яких навчаються діти з особливими освітніми потребами організовується відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» інших актів законодавства з *урахуванням безпекової ситуації в кожній окремій адміністративно-територіальній одиниці.*

Неприпустимим є здійснення тиску на батьків дітей з особливими освітніми потребами та відмова в організації інклюзивного навчання, примушування їх змінити заклад освіти, форму чи вид здобуття освіти. Нагадуємо, що відповідно до пункту другого статті 55 Закону України «Про

освіту» батьки (інші законні представники) дитини можуть обирати заклад освіти, освітню програму, вид і форму здобуття дітьми відповідної освіти.

У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) для організації інклюзивного навчання учнів з ООП (зокрема з числа тих, що вимушені були змінити своє місце проживання (перебування) внаслідок збройної агресії російської федерації) до закладу освіти подаються копії документа, що посвідчує особу (у разі наявності) та висновку.

У випадку звернення батьків (інших уповноважених представників) учнів з особливими освітніми потребами просимо здійснювати кроки щодо зарахування дітей на підставі документів, які вони можуть надати, у тому числі надісланих фото на електронну пошту чи у месенджерах.

З урахуванням реалій сьогодення та дії правового режиму воєнного стану під час організації інклюзивного навчання, надання освітніх послуг та забезпечення підтримки дітей з особливими освітніми потребами (далі - ООП) особливу увагу необхідно приділяти командній взаємодії всіх учасників освітнього процесу, що передбачає залучення педагогів, батьків та фахівців інклюзивно-ресурсних центрів (далі - ІРЦ) й використання мультидисциплінарної ефективної комунікації; забезпечення системи надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг для дітей з ООП; створення безпечного, інклюзивного середовища.

Актуальним у 2022/2023 навчальному році також є:

- організація інклюзивного навчання у закладах дошкільної та загальної середньої освіти з урахуванням рівнів підтримки та освітніх труднощів дітей з ООП;

- формування особистісно орієнтованої моделі навчання (в тому числі через надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг);

- тісна співпраця з батьками для усунення ментальних бар'єрів та утвердження позитивного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами;

- мінімізація та уникнення посттравматичного синдрому у дітей та батьків;

- забезпечення учнів/вихованців спеціальними засобами корекції психофізичного розвитку;

- застосування принципів універсального дизайну та доступності у кожному закладі освіти.

Нагадуємо, що керівник закладу дошкільної, загальної середньої освіти на підставі заяви батьків (одного з батьків) або інших законних представників (одного законного представника) дитини з ООП та висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини (далі - висновок) приймає рішення про утворення інклюзивної (-го) групи/класу та організовує інклюзивне навчання з урахуванням рівня підтримки, рекомендованого ІРЦ. Інклюзивна (-й) група/клас утворюється в **обов'язковому порядку** за наявності однієї такої заяви.

Рівні надання підтримки в освітньому процесі дітям з ООП, критерії визначення та умови їх забезпечення встановлюються відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання. Рівні підтримки залежать від ступеня прояву труднощів/потреб дитини. Звертаємо увагу, що визначення рівня підтримки фахівцями ІРЦ, зазначеного у висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, здійснюється для всіх осіб, які проходять таку оцінку. В той же час надання підтримки відповідно до визначеного рівня відбувається тільки тоді, коли особа з ООП здобуває освіту в інклюзивній (-ому) групі/класі закладу освіти. У випадках з II по V рівні підтримки завжди створюється інклюзивна (-й) група/ клас і забезпечуються відповідні умови інклюзивного навчання. Разом з тим, гранична кількість дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних групах/класах, визначена Порядком під час воєнного стану, не застосовується.

Для учнів, у яких виникають труднощі під час навчання та які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі, за рішенням закладу освіти може надаватися підтримка **першого рівня**. Перший рівень підтримки – це перший крок до інклюзивного навчання. Діти, яким надається підтримка першого рівня не є такими, що перебувають на інклюзивному навчанні (**додаткове фінансування не передбачається, інклюзивна група/клас не створюється**).

З метою створення оптимальних умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних групах/класах у закладі створюється команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Заклад освіти на підставі Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти, затвердженого наказом МОНУ від 08.06.2018 № 609, розробляє власне положення про команду супроводу. Наголошуємо, що фахівці ІРЦ **обов'язково** беруть участь у засіданнях команди психолого-педагогічного супроводу закладу освіти. Для залучення фахівців ІРЦ керівник закладу освіти звертається до ІРЦ, який проводив комплексну оцінку та надав висновок, у зручному форматі, у тому числі листом із запрошенням долучитися до складу команди. Після надання кандидатури фахівця ІРЦ для включення його до складу команди супроводу керівник закладу освіти наказом затверджує персональний склад команди, включаючи до неї педагогічних працівників закладу, які безпосередньо працюють з дитиною, батьків (інших законних представників) дитини з ООП, інших фахівців.

Звертаємо увагу, що батьки – важливі учасники команди супроводу дитини з ООП. Для досягнення найкращого результату надзвичайно важливо формувати позитивні стосунки між членами команди. Батьки надають інформацію про дитину, її успіхи, труднощі; приймають участь у роботі команди супроводу, у складанні ІПР; створюють умови для навчання, виховання та розвитку дитини. Інші учасники команди супроводу у свою

чергу надають батькам інформацію про успіхи у навчанні дитини, консультації щодо надання послуг та досягнуті дитиною результати.

Засідання команди супроводу можуть проходити як в очному так і в режимі онлайн та/або у змішаному форматі.

Загальне керівництво командою супроводу покладається на директора або заступника директора з навчально-виховної роботи, вихователя-методиста, які несуть відповідальність за виконання покладених на команду супроводу завдань та розподіл функцій між її учасниками. Робота команди супроводу здійснюється в межах основного робочого часу працівників. Функції учасників команди супроводу дитини з ООП визначені у Положенні.

Для забезпечення індивідуалізації освітнього процесу для дітей з ООП, відповідно до висновку ІРЦ та індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (за наявності), результатів психолого-педагогічного вивчення дитини команда супроводу складає Індивідуальну програму розвитку дитини (далі - ІПР). У разі відвідування дитиною з інвалідністю реабілітаційної установи ІПР узгоджується з її індивідуальною програмою реабілітації.

ІПР складається на навчальний рік (у разі потреби за рішенням команди психолого-педагогічного супроводу - на літній період), підписується всіма членами команди психолого-педагогічного супроводу, одним з батьків або іншим законним представником дитини, затверджується керівником закладу освіти, переглядається тричі на рік (у разі потреби частіше) з метою її коригування та зберігається в закладі освіти не менше ніж три роки, а також обліковується у системі автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів. Батьки або інші законні представники дитини можуть отримати копію ІПР за вимогою у закладів освіти та/або у системі автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів.

Звертаємо увагу, що усі заклади загальної середньої освіти є приєднаними до АС ІРЦ та можуть за номером висновку, наданим батьками (іншими законними представниками) учня з особливими освітніми потребами, знайти відповідний висновок у системі АС ІРЦ та у подальшому створювати індивідуальну програму розвитку, користуючись системою.

У разі виникнення труднощів у виконанні поставлених завдань ІПР учасники команди супроводу рекомендують батькам звернутись до ІРЦ з метою проведення повторної комплексної оцінки. Нагадуємо, що повторна комплексна оцінка дитини з ОПП фахівцями інклюзивно-ресурсного центру проводиться також у разі:

- переходу особи з особливими освітніми потребами з дошкільного закладу освіти в заклад загальної середньої освіти;
- переходу особи з особливими освітніми потребами між рівнями освіти;
- переведення особи із спеціального закладу дошкільної освіти, спеціального закладу загальної середньої освіти, закладу загальної середньої освіти до інклюзивної (спеціальної) групи закладу дошкільної освіти або інклюзивного (спеціального) класу закладу загальної середньої освіти;
- визначення потреби у продовженні тривалості здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами, що здобувають загальну середню освіту.

У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) для осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, під час переходу між рівнями освіти дія висновку, який використовувався у процесі здобуття освіти на попередньому рівні освіти, подовжується на строк дії воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду).

Нагадуємо, що індивідуальна програма розвитку підписується всіма членами команди, одним з батьків (іншим законним представником) учня та затверджується керівником закладу освіти. Батькам дітей, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, індивідуальна програма розвитку може бути направлена доступними способами (на електронну пошту або в месенджер). Після ознайомлення з ІПР, батьки (інші законні представники) учня мають доступним способом повідомити про згоду щодо затвердження індивідуальної програми розвитку.

Відповідно до висновку ІРЦ для дітей, які відповідно до рекомендацій ІРЦ потребують підтримки, зокрема дітей з інтелектуальними труднощами, або для дітей, які за рішенням закладу освіти потребують підтримки першого рівня, розробляється індивідуальний навчальний план (пункт 4.3 індивідуальної програми розвитку) строком на три місяці з подальшим його продовженням протягом навчального року.

Індивідуальний навчальний план повинен містити, зокрема, інформацію про назву закладу освіти, прізвище та власне ім'я учня; клас, в якому він навчається; цілі виконання та строк дії індивідуального навчального плану; загальний обсяг навчального навантаження та кількість годин на тиждень для вивчення навчального предмета (інтегрованого курсу); інформацію про адаптацію чи модифікацію змісту освітніх компонентів освітньої програми, послідовність, форму і темп їх засвоєння, очікувані результати навчання. Форма індивідуального навчального плану визначається закладом освіти.

Індивідуальний навчальний план складається командою за участю педагогічних працівників, які викладають навчальні предмети (інтегровані курси), у взаємодії з учнями та/або їх батьками (іншими законними представниками), схвалюється педагогічною радою закладу освіти, затверджується його керівником та підписується одним з батьків (іншим законним представником) учня.

Надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (допомоги) дітям з ООП здійснюється відповідно до ІПР з урахуванням рекомендацій інклюзивно-ресурсного центру. Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомога) надаються у вигляді занять згідно з ІПР в індивідуальній або груповій формі. Заняття проводяться фахівцями (із числа працівників закладу освіти та у разі потреби - додатково залученими фахівцями), оплата праці яких здійснюється відповідно до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, затвердженого постановою КМУ від 14 лютого 2017 р. № 88. У додатках до вищезазначеної постанови вказані примірний перелік додаткових психолого-

педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) для осіб з ООП у закладах освіти та перелік фахівців, які проводять (надають) додаткові психолого-педагогічні і корекційно-розвиткові заняття (послуги) з особами з ООП у закладах освіти.

Таким чином, психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття проводяться фахівцями із числа педагогічних працівників закладу освіти: педагогічними працівниками, вчителями-дефектологами (вчителем-логопедом, сурдопедагогом, тифлопедагогом, олігофренопедагогом), які введені до штату закладів освіти відповідно до типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти, та/або додатково залученими фахівцями, з якими заклад освіти або відповідний орган управління у сфері освіти укладають цивільно-правові договори, відповідно до листа МОНУ від 05.02.2018 № 2.5-281.

Застосування дистанційно-очної (змішаної) форми здобуття освіти стосується у тому числі і проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять. Для цього керівник закладу освіти має погодити проведення таких занять з батьками (іншими законними представниками) особи з ООП, видати наказ про їх проведення, вказавши форму їх проведення (в тому числі дистанційну), та затвердити їх розклад. Оплата за проведені психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття проводиться на підставі акту виконаних робіт, який в обов'язковому порядку має бути підписаний, у тому числі батьками (іншими законними представниками) дитини, що підтверджує проведення таких занять в дистанційно-очній (змішаній) формі.

Звертаємо увагу на те, що керівник закладу освіти, заступник директора з навчальної роботи або вихователь-методист здійснює контроль за наданням психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (допомоги) та станом виконання завдань, визначених в індивідуальній програмі розвитку та індивідуальному навчальному плані (у разі наявності). Керівник закладу освіти (чи уповноважена ним особа) має право перевіряти дотримання розкладу та може контролювати якість наданих психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг.

Залежно від віку дитини, ступеня складності порушень та з урахуванням її індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності передбачається від двох до восьми психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять на тиждень відповідно до рекомендованого рівня підтримки, зазначеного у висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини. Години, передбачені для надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (допомоги), не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження на дитину з ООП у закладі дошкільної освіти. Тривалість психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять визначається відповідно до віку дітей та виду діяльності за освітніми напрямками.

Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги можуть надаватися як індивідуально, так і в групі наповнюваністю двоє - шестеро дітей з урахуванням однорідності порушень та індивідуальних особливостей.

При потребі (зокрема, у разі пропуску дитиною з поважних причин великої кількості навчальних днів), проведення корекційно-розвиткових занять можна здійснювати в канікулярний період впродовж навчального року, попередньо погодивши це з батьками.

У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомога) надаються дітям з ООП за умови дотримання безпеки учасників освітнього процесу фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів, педагогічними працівниками закладу освіти, зокрема з числа тих, що вимушені були змінити своє місце проживання (перебування) та/або місце роботи внаслідок збройної агресії російської федерації.

Також звертаємо увагу, що діти з особливими освітніми потребами можуть отримувати корекційно-розвиткові та психолого-педагогічні послуги (допомогу), реабілітаційні заходи в дистанційному режимі в закладах спеціальної освіти. Для надання послуг (допомоги) змінному контингенту до спеціальної школи можуть надаватися копії документів, що посвідчують особу дитини, висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, або пред'являтися електронні відображення документів з використанням мобільного додатку Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Дія). У тому числі зазначені документи можуть бути надані на електронну пошту або в месенджері чи іншими зручними для батьків дітей з особливими освітніми потребами способами.

Інформуємо про можливість використання педагогами матеріалів для проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять, розміщених на сайті МОН, зокрема:

- матеріали, підготовлені вчителями Спеціальної школи №5 імені Я.П.Батюка міста Київ і Криворізької спеціальної школи «Натхнення» Дніпропетровської обласної ради ([Учителі спеціальних шкіл об'єднуються для підтримки дітей з особливими освітніми потребами | Міністерство освіти і науки України \(mon.gov.ua\)](#));

- матеріали щодо організації дистанційного навчання в умовах воєнного стану для дітей із порушеннями слуху, підготовлені КЗО «Криворізька спеціальна школа “Сузір'я” ДОР» ([Педагогам: організація дистанційного навчання в умовах воєнного стану для дітей із порушенням слуху | Міністерство освіти і науки України \(mon.gov.ua\)](#)):

- матеріали щодо організації навчального процесу для дітей із порушеннями зору, слуху та інтелектуального розвитку, підготовлені Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України ([Розроблено поради для організації інклюзивного навчання під час війни | Міністерство освіти і науки України \(mon.gov.ua\)](#));

- матеріали щодо роботи з дітьми з ООП ([Поради команди «Підтримай дитину»: як допомогти дітям з ООП опанувати нову навичку | Міністерство освіти і науки України \(mon.gov.ua\)](#)).

Додаткову інформацію щодо можливостей забезпечення освіти осіб з ООП можна також отримати в освітньому чат-боті Міністерства освіти і науки України ([Telegram: Contact @EducationUaBot](#)).

Нагадуємо, що також за рахунок коштів субвенції здійснюється придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, що дають змогу надавати підтримку дітям з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних групах у закладах дошкільної освіти. На придбання вказаних засобів використовується від 10 до 35 відсотків загального обсягу субвенції відповідно до рівня підтримки, який надає заклад освіти. Придбання спеціальних засобів корекції для осіб з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних групах у закладах дошкільної освіти здійснюється відповідно до постанови КМУ від 09.12.2020 № 1289 «Порядок забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти» та наказу МОНУ від 23.04.2018 № 414 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти» зі змінами від 01.06.2019 № 873.

Організація інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти регламентується постановою КМУ від 10.04.2019 № 530 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти», зі змінами (далі - Порядок). Порядок визначає організаційні засади діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти, алгоритм зарахування, відрахування та переведення вихованців до державних та комунальних закладів освіти. Містить Рівні надання підтримки в освітньому процесі дітям з ООП, критерії визначення та умови їх забезпечення, Індивідуальну програму розвитку, регламентує необхідність введення посади асистента вихователя, за потреби асистента дитини, визначає особливості надання корекційно-розвиткових послуг.

Згідно з вищезазначеним Порядком унормовано кількість дітей в інклюзивній групі, яка має становити не більше трьох осіб з ООП, зокрема:

- не більше одної дитини, яка потребує четвертого чи п'ятого рівня підтримки;

- не більше двох дітей, які потребують третього рівня підтримки;

- не більше трьох дітей, які потребують другого рівня підтримки.

Освітній процес осіб з ООП в інклюзивних групах здійснюється відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти (Базового компонента дошкільної освіти) за допомогою найбільш прийнятних для таких дітей методів і способів.

Дітям дошкільного віку, у яких під час навчання в ЗДО виявлено труднощі (їх помітив вихователь, вони незначні і закладу вистачить власних зусиль для їх подолання), за рішенням закладу може надаватись підтримка **першого рівня**.

Для цього, за письмовою заявою батьків або інших законних представників дитини, керівник закладу створює команду психолого-педагогічного супроводу, яка визначає обсяг такої підтримки. Якщо ж зусиль ЗДО буде недостатньо і дитині потрібна буде спеціальна допомога, заклад рекомендує батькам звернутись до ІРЦ для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини. Також Порядком передбачено, що на підставі рішення команди психолого-педагогічного супроводу, зафіксованого у протоколі про потребу підтримки першого рівня, складається індивідуальна програма розвитку. Вивчення наявних компетенцій у здобувачів дошкільної освіти, що реалізується на рівні закладу освіти, проводиться командою психолого-педагогічного супроводу та передбачає аналіз здатності особи навчатися, її поведінку в колективі, спостереження за психоемоційним станом дитини та проявами девіантної поведінки.

На допомогу фахівцям ІРЦ, керівникам та педагогічним працівникам ЗДО МОН та Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за підтримки Представництва ЮНІСЕФ в Україні розроблено Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку (лист МОН від 08.06.22 № 4/1196-22), у яких прописано:

- алгоритм визначення категорій освітніх труднощів у дітей з ООП раннього й дошкільного віку та порядок забезпечення їх підтримки в закладі дошкільної освіти;

- маркери для визначення освітніх труднощів (рівнів) у дітей раннього віку (2-3 років) та дошкільного віку (3-6 років);

- опитувальник для визначення I рівня підтримки здобувача дошкільної освіти; - діагностичний мінімум для визначення рівнів підтримки у дітей раннього віку (2-3 років) та дошкільного віку (3-6 років);

- картки досягнень дошкільників та інші матеріали, які стануть у нагоді не лише педагогічним працівникам, але й батькам.

Нагадуємо, що особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу в інклюзивній групі забезпечує асистент вихователя, посада якого вводиться з розрахунку одна штатна одиниця на одну групу.

Основною функцією асистента вихователя є співпраця з вихователем групи, надання допомоги під час здійснення освітнього процесу, адаптації навчальних матеріалів з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами, забезпечення їх індивідуального супроводу.

Відповідно до Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі загальної середньої та дошкільної освіти основними функціями асистента вихователя, як учасника команди супроводу є:

- спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів, потреб;

- участь в організації освітнього процесу дитини з ООП;

- участь у розробленні ІПР;
- адаптація освітнього середовища, навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей дитини з ООП;
- оцінка спільно з вихователем рівня досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених ІПР;
- підготовка інформації для учасників засідання команди супроводу за результатами спостереження за дитиною щодо її індивідуальних особливостей, інтересів та потреб;
- консультативна допомога батькам (законним представникам), педагогічним працівникам.

Відповідно до пункту 9 Порядку за рекомендаціями ІРЦ та письмовою заявою одного з батьків або іншого законного представника дитини супровід дитини у ЗДО може забезпечувати асистент дитини з ООП.

Організація інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти

Організація інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти регламентується постановою КМУ від 15.09.2021 № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (далі - Порядок), зі змінами. Порядок визначає організаційні засади функціонування інклюзивних класів у закладах загальної середньої освіти, алгоритм зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти. Містить Рівні надання підтримки в освітньому процесі дітям з особливими освітніми потребами (далі - ООП), критерії визначення та умови їх забезпечення, Індивідуальну програму розвитку, регламентує необхідність введення посади асистента вчителя, за потреби асистента дитини, визначає особливості надання корекційно-розвиткових послуг.

Згідно з вищезазначеним Порядком унормовано кількість дітей в інклюзивному класі, яка має становити не більше трьох осіб з ООП, зокрема:

- не більше одної дитини, яка потребує четвертого чи п'ятого рівня підтримки;
- не більше двох дітей, які потребують третього рівня підтримки;
- не більше трьох дітей, які потребують другого рівня підтримки.

У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) гранична кількість дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах, визначена цим Порядком, не застосовується. Заклад освіти не може відмовити в організації інклюзивного навчання учня з ООП та створенні інклюзивного класу. Таким чином, на період особливого періоду в інклюзивному класі може бути більше трьох учнів з особливими освітніми потребами та заклад освіти не може відмовити в зарахуванні, у тому числі посилаючись на переповненість класів.

Також, учні, які потребують першого рівня підтримки, розподіляються між класами без урахування кількості таких осіб. За умови наявності в населеному пункті одного закладу освіти учні розподіляються між класами такого закладу освіти також без урахування кількості таких осіб.

Звертаємо вашу увагу на те, що освітній процес осіб з ООП в інклюзивних класах здійснюється відповідно до Державних стандартів початкової та базової середньої освіти. Всі діти інклюзивних класів, у т.ч. діти з ООП, навчаються за освітньою програмою закладу освіти. При цьому для дітей з ООП передбачено доповнення освітньої програми корекційно-розвитковим складником. Освітні програми для спеціальних закладів освіти можуть слугувати ресурсом для адаптації/модифікації освітньої програми до потреб дітей з ООП. Оцінювання результатів навчання учнів у закладах освіти здійснюється за системою та загальними критеріями оцінювання, затвердженими МОН, та з урахуванням індивідуального навчального плану (за наявності). Система оцінювання навчальних досягнень дітей з ООП повинна бути стимулюючою і діяльність дитини оцінюється не лише з позиції набутих знань, а, насамперед — з позиції прогресивного розвитку.

Після завершення навчання учні з ООП отримують документи про освіту державного зразка відповідно до зразків документів про загальну середню освіту, затверджених МОН.

Для учнів, які потребують підтримки в освітньому процесі, керівник закладу освіти формує команду психолого-педагогічного супроводу (далі – команда супроводу) та забезпечує її роботу в закладі освіти.

Рішення закладу освіти про надання підтримки першого рівня приймається на основі рішення команди супроводу, яка проводила оцінку та визначила потребу у наданні підтримки першого рівня, що відображається у протоколі її засідання за формою, визначеною додатком до Порядку, або висновку ІРЦ. Для цього команда супроводу проводить оцінку на основі відповідної письмової заяви одного з батьків (іншого законного представника) учня, що складається у довільній формі.

Припинення надання підтримки першого рівня здійснюється за рішенням команди супроводу та/або письмовою заявою одного з батьків (іншого законного представника) учня.

На допомогу фахівцям ІРЦ, керівникам та педагогічним працівникам ЗЗСО МОН та Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України розроблено Методичні рекомендації для закладів загальної середньої освіти щодо визначення освітніх труднощів I рівня підтримки в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти, у яких подано методичний інструментарій, який допоможе встановити причину освітніх труднощів, що можуть виникати в учнів під час освітнього процесу, визначення бар'єрів та стратегії подальшої підтримки задля їх подолання.

Звертаємо увагу також на те, що тривалість здобуття освіти учнями з ООП може бути продовжена на рівнях початкової та базової середньої освіти відповідно до постанови КМУ від 23.04.2003 № 585 “Про встановлення тривалості здобуття повної загальної середньої освіти особами з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти”.

Нагадуємо, що особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу в інклюзивному класі забезпечує асистент вчителя, посада якого вводиться з

розрахунку одна штатна одиниця на один клас. Посадові обов'язки асистента вчителя визначені листом МОНУ від 25.09.2012 № 1/9-675.

Щодо роботи асистента вчителя в умовах дистанційного навчання

У контексті зазначеного звертаємо увагу на те, що в умовах дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами роль асистента вчителя посилюється, оскільки такі діти в умовах воєнного стану потребують особливої уваги та підтримки в освітньому процесі.

Відповідно до Переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 963, асистент вчителя є педагогічним працівником, на якого поширюються державні гарантії в умовах воєнного стану, визначені Законом України «Про освіту», зокрема щодо організації освітнього процесу в формі, що є найбільш безпечною для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку працівників.

З огляду на зазначене, **наголошуємо на недопущенні порушення трудових прав (скорочення посад, звільнення, не виплата заробітної плати) асистентів вчителів/вихователів** та за наявності організаційних і технічних можливостей виконувати завдання, передбачені посадовою інструкцією, здійснювати оплату праці педагогічних працівників відповідно до норм чинного законодавства, з метою збереження кадрового потенціалу висококваліфікованих фахівців.

Відповідно до статей 26 та 44 Закону України «Про повну загальну середню освіту» асистент вчителя забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для учня з особливими освітніми потребами та забезпечує досягнення особами з особливими освітніми потребами результатів навчання, передбачених відповідним державним стандартом.

Асистент вчителя, який є учасником команди психолого-педагогічного супроводу, забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу для дитини з ООП та в умовах дистанційного навчання продовжує виконувати свої функції, визначені у посадовій інструкції, затвердженій керівником закладу, а також виконувати функції відповідно до примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини.

Отже в умовах організації дистанційного навчання асистент вчителя:

- організовує спільно з учителем/ями освітній процес з використанням технологій дистанційного навчання;

- забезпечує навчання учня з особливими освітніми потребами, у тому числі за потреби здійснює в межах свого педагогічного навантаження індивідуальне підключення поза часом уроку, який здійснюється онлайн, та надає додаткові пояснення, виконує разом з дитиною домашні завдання, які були їй не зрозумілі;

- надає додаткові пояснення дитині щодо виконання матеріалу, який вивчається, та завдань в окремій онлайн кімнаті, забезпечує перевірку виконання таких завдань;

- забезпечує реалізацію індивідуальної програми розвитку в межах своєї компетенції, зокрема досягнення поставлених в програмі цілей навчання, завдань на період дії ІПР, забезпечення визначених ІПР потреб, тощо;

- забезпечує в межах компетенції реалізацію індивідуального навчального плану дитини (за наявності);

- забезпечує комунікацію закладу освіти та батьків (інших законних представників дитини) з метою організації навчання учнів з особливими освітніми потребами;

- координує дистанційне навчання з батьками (іншими законними представниками) дитини, у тому числі завчасно попереджає про зміни розкладу, необхідні навчально-дидактичні матеріали тощо;

- здійснює підготовку матеріалів для дистанційного навчання для учнів з особливими освітніми потребами, у тому числі консулює батьків щодо їх використання;

- забезпечує підготовку індивідуальних завдань та адаптацію навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей учня з урахуванням умов дистанційного навчання;

- забезпечує індивідуалізацію технологій дистанційного навчання з урахуванням особливих освітніх потреб, у тому числі обирає відповідні інструменти, консулює батьків щодо технічних особливостей їх використання з учнями з особливими освітніми потребами;

- асистує вчителю під час проведення дистанційних занять, зокрема допомагає вчителю під час поділу учнів на пари і групи в ZOOM-конференціях, може приєднуватись до будь-якої пари/групи в будь-який момент, допомагати та виправляти помилки, слідкувати за підняттям рук учнів, вмикати та вимикати мікрофони, включати демонстрацію екрану для показу презентацій та відео, слідкувати за чатом та відповідати на питання учнів та батьків, які виникають під час уроку;

- асистує вчителю при роботі з іншими учнями класу, які потребують першого рівня підтримки в закладі освіти, додаткових пояснень, індивідуального підходу, мають проблеми з опануванням матеріалу, у тому числі у зв'язку з перебуванням закордоном чи на тимчасово окупованих територіях, відсутністю доступу до онлайн занять, наявністю психологічної травми;

- надає учню та його батькам (іншим законним представникам) рекомендації щодо дотримання норм при користуванні комп'ютерною технікою, щодо організації робочого місця дитини;

- спільно з іншими учасниками команди супроводу бере участь у розробленні ІПР;

- забезпечує ведення щоденника спостережень за дитиною з ООП з метою відстеження динаміки розвитку та оцінки рівня досягнення цілей навчання, зазначених в ІПР;

- створює індивідуальне портфоліо учня з ООП.

Отже, основною функцією асистента вчителя є співпраця з вчителем класу, що допомагає приділити увагу кожному учню під час освітнього

процесу. При організації інклюзивного навчання у закладі освіти необхідно враховувати, що асистент вчителя не є персональним педагогом для одного чи декількох учнів, він надає допомогу вчителю в організації освітнього процесу в класі. Освітній процес в класі здійснюється вчителем.

Фінансування відповідно до Порядку передбачає оплату послуг асистента вчителя/вихователя починаючи з другого рівня.

Щодо асистента учня (дитини) в закладах освіти

З метою належної організації супроводу дітей з особливими освітніми потребами під час навчання рекомендуємо посилатися на наказ Міністерства освіти і науки України від 17.11.2021 № 1236 «Про затвердження Умов допуску асистента учня (дитини) до освітнього процесу для виконання його функцій та вимог до нього», яким передбачається, що «в освітньому процесі соціальні потреби учнів з особливими освітніми потребами забезпечуються асистентом учня - соціальним робітником, одним із батьків учня або уповноваженою ними особою. Відповідно до Умов допуску, асистент учня (дитини) забезпечує в освітньому процесі соціальні та соціально-побутові потреби здобувача освіти з особливими освітніми потребами/ надає соціальну послугу супроводу під час інклюзивного навчання в закладах освіти.

Асистент учня допускається до участі в освітньому процесі для виконання його функцій виключно за умови проходження спеціальної підготовки, що підтверджується відповідним документом. Рішення про допуск асистента учня до участі в освітньому процесі приймає керівник закладу освіти на основі укладення відповідного договору між закладом освіти та асистентом учня за згодою батьків.

Звертаємо увагу, що відповідно до законодавства асистентом учня (дитини) можуть бути соціальні робітники, один з батьків (інших законних представників) учня (дитини) або уповноважені ним особи. У випадку, якщо функції асистента учня (дитини) виконує соціальний робітник, то мова йде про надання базової соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання, що регламентовано Законом України «Про соціальні послуги» та наказом Міністерства соціальної політики України від 23.12.2021 № 718, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 21.01.2022 за № 72/37408, «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання» (далі – Державний стандарт).

Просимо проінформувати заклади освіти та батьків (інших законних представників дитини), що відповідно до розділу 2 Державного стандарту для отримання соціальної послуги за рахунок бюджетних коштів один із батьків / інший законний представник отримувача соціальної послуги звертається до виконавчого органу сільської, селищної, міської ради з письмовою заявою, до якої додається копія висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, наданого інклюзивно-ресурсним центром, складеного за формою, визначеною у додатку 5 до Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.07. 2017 № 545, в якому зазначається потреба дитини у супроводі під час інклюзивного навчання. Відповідно, звертаємо увагу керівників та фахівців інклюзивно-

ресурсних центрів на потребу зазначення у висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи потреби в асистенті учня (дитини) / наданні послуги супроводу під час інклюзивного навчання.

Згідно з розділом 2 Державного стандарту заява про потреби в отриманні соціальної послуги за рахунок бюджетних коштів може подаватись в електронній формі, з використанням державних електронних інформаційних ресурсів, з накладенням електронного підпису заявника, що базується на кваліфікованому сертифікаті відкритого ключа. При цьому підставою для отримання соціальної послуги за рахунок бюджетних коштів є рішення виконавчого органу. Рішення про надання соціальної послуги за рахунок бюджетних коштів / відмову у її наданні приймається відповідно до Порядку організації надання соціальних послуг, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року № 587. Рішення про надання/відмову у наданні соціальної послуги надавачем соціальних послуг недержавного сектору приймає відповідний надавач. Відмова у наданні соціальної послуги супроводжується письмовим повідомленням батьків або інших законних представників отримувача соціальної послуги із зазначенням причин відмови.

Відповідно до пункту четвертого Умов допуску до асистента учня (дитини) висуваються наступні вимоги:

1) проходження спеціальної підготовки обсягом не менше 15 годин, яка має включати інформацію щодо дотримання правил охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладі освіти, ознайомлення з правами та обов'язками учасників освітнього процесу в закладах освіти, що підтверджено документом про проходження підготовки (підвищення кваліфікації), виданим суб'єктом надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації.

Підготовка соціальних робітників, які надають послугу супроводу під час інклюзивного навчання, проводиться на базі обласних, Київського міського центру соціальних служб за програмою, затвердженою наказом Міністерства соціальної політики України, та підтверджується документом про проходження такої підготовки;

2) проходження профілактичного медичного огляду;

3) дотримання правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, правил охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки, принципу конфіденційності стосовно стану здоров'я та іншої особистої інформації про учасників освітнього процесу.

Враховуючи воєнний стан, проведення спеціальної підготовки осіб, які планують виконувати функції асистента учня (дитини) можуть забезпечувати заклади освіти (його структурні підрозділи), наукові установи, інші юридичні чи фізичні особи, у тому числі фізичні особи - підприємці, що провадять освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації педагогічних та/або науково-педагогічних працівників, які є суб'єктами надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації, відповідно до пункту 9 постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників».

Станом на сьогодні, з метою здійснення спеціальної підготовки суб'єктами надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації, що зазначено в Умовах допуску, Інститутом післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області розробляється відповідна спеціальна підготовка асистентів учня (дитини).

Разом з тим, просимо допустити на період дії воєнного стану, але не довше ніж до 31 грудня 2022 року, асистентів учня (дитини), які є батьками (іншими законними представниками) учня (дитини) з особливими освітніми потребами або уповноваженими ними особами під їх письмове зобов'язання пройти відповідну спеціальну підготовку, за умови дотримання інших вимог (проходження профілактичного медичного огляду та дотримання правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, правил охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки, принципу конфіденційності стосовно стану здоров'я та іншої особистої інформації про учасників освітнього процесу) та пункту 5 Умов допуску (наявність письмової заяви у довільній формі одного з батьків (іншого законного представника) дитини щодо допуску асистента учня (дитини) до участі в освітньому процесі, підписання договору про участь асистента учня (дитини) в освітньому процесі в закладі освіти, наявність в закладі освіти висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, виданого інклюзивно-ресурсним центром, де зазначена потреба в асистенті учня (дитини) (супроводі під час інклюзивного навчання).

Щодо проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей, які знаходяться за кордоном та на окупованих територіях, або змінили місце проживання.

Згідно із змінами до положення про інклюзивно-ресурсний центр, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 979, у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) для осіб, які здобувають загальну середню освіту та тимчасово перебувають за кордоном, або для осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, під час переходу між рівнями освіти дія висновку, який використовувався у процесі здобуття освіти на попередньому рівні освіти, подовжується на строк дії воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду).

У такому випадку з метою визначення актуальних потреб та можливостей дитини, динаміки її розвитку вивчення дитини може проводитись командою психолого-педагогічного супроводу, якщо дитина навчається в інклюзивному класі (групі), або психолого-педагогічним консиліумом, якщо дитина здобуває освіту у спеціальному закладі освіти.

В окремих випадках повторна комплексна оцінка розвитку дитини між рівнями освіти може бути проведена в онлайн режимі фахівцями ІРЦ, які проводили первинну оцінку розвитку, здійснювали супровід цієї дитини в освітньому процесі та сліdkували за динамікою її розвитку.

Для дітей, які не проходили раніше комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи в ІРЦ, потребують її вперше, перебувають на

тимчасово окупованих територіях та не мають можливості виїхати для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи, ІРЦ проводить таку оцінку з використанням доступних для батьків дитини засобів та способів зв'язку. Зокрема, батьки можуть подати документи онлайн в кабінеті користувачів в АС ІРЦ, після чого ІРЦ має доступним для батьків способом (у тому числі, у випадку відсутності телефонного зв'язку, через месенджери чи електронною поштою) встановити зв'язок з батьками ІРЦ та може отримати від батьків фото наявних додаткових документів, у тому числі медичних, продуктів діяльності дитини (малюнків, прописів, тощо), незавіренних характеристик від педагогічних працівників, які раніше працювали з дитиною, тощо. Також, у випадку неможливості підключення онлайн, для здійснення відповідної оцінки батьки (інші законні представники дитини) можуть направити відеоматеріали, зняті особисто, щодо виконання дитиною запропонованих завдань, тощо. Нагадуємо фахівцям (консультантам) ІРЦ про принцип конфіденційності щодо отриманих матеріалів, недопустимість використання отриманих фото та відео не за призначенням, недопустимість поширення чи демонстрації зазначених матеріалів будь-яким чином.

Надані висновки, оформлені відповідним чином в АС ІРЦ, чинні на території підконтрольній Україні для забезпечення освіти дітей. Повторна комплексна оцінка має бути проведена не пізніше ніж через три місяці після припинення чи скасування воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду), виїзду здобувачів освіти на підконтрольну територію або повернення тимчасово окупованої території, на якій проживає здобувач освіти, під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території.

У виключних випадках для дітей, які не проходили раніше комплексну психолого-педагогічну оцінку в ІРЦ, потребують її вперше та перебувають за кордоном, така оцінка в ІРЦ може бути проведена онлайн з врахуванням результатів оцінки, проведених за кордоном, з використанням визнаних міжнародних діагностичних методик, що дають можливість визначити стан дитини, рівень інтелекту, тощо.

Звертаємо вашу увагу, що відповідно до внесених до Порядку змін, під час організації інклюзивного навчання висновки ІРЦ, видані до 1 січня 2022 року, є дійсними до закінчення строку їх дії або до видачі ІРЦ в установленому порядку нового висновку. У разі наявності висновку, що не містить інформації про рівень підтримки, така дитина розподіляється у групу закладу освіти відповідно до складності її порушень з урахуванням рекомендацій команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами (за участю фахівців інклюзивно-ресурсного центру).

Щодо архітектурної доступності закладів освіти

Важливим аспектом створення інклюзивного освітнього середовища є забезпечення умов архітектурної доступності закладів освіти з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування.

Відповідно до Порядку засновник (засновники) закладу освіти має забезпечити в установленому законодавством порядку:

- приведення території закладу, будівель та приміщень у відповідність із вимогами державних будівельних норм щодо закладів дошкільної освіти та інклюзивності;

- створення відповідної матеріально-технічної та навчально-методичної бази, у тому числі необхідні навчально-методичні і навчально-наочні посібники, навчально-дидактичне та ігрове обладнання;

- утримання відповідного штату працівників, зокрема асистента вихователя інклюзивної групи;

- облаштування ресурсної кімнати для проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять.

Дотримання вимог архітектурної доступності дозволяє створити безбар'єрне і безпечне для всіх учасників освітнього процесу середовище, забезпечуючи право дітей з ООП на навчання та гармонійний розвиток в освітньому просторі. Детальніша інформація щодо забезпечення доступності закладів освіти для осіб з ООП надана у листі МОНУ від 05.04.2019 № 1/9-223. Також необхідно використовувати «Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності» розроблені МОНУ.

Зазначаємо, що основними принципами роботи всіх учасників освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання є повага до індивідуальних особливостей дитини з особливими освітніми потребами, дотримання її інтересів, недопущення дискримінації та порушення її прав, активна співпраця з батьками та залучення їх до освітнього процесу, конфіденційність та дотримання етичних принципів, міжвідомча співпраця та командний підхід.

Діти з особливими освітніми потребами є найбільш вразливою категорією серед здобувачів освіти, які в умовах воєнного стану потребують особливої підтримки та уваги. Важливо забезпечити продовження здобуття освіти такими дітьми із створенням всіх необхідних умов з наданням психолого-педагогічного супроводу та корекційно-розвиткових послуг незалежно від місця перебування таких учнів.

Директор Департаменту

Оксана САКРІЄР

Оксана Гринюк, 551816
Марина Анатійчук, 523776